

образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. С. 277-280.

10. Марущак О. В., Зузяк Т. П. Формування у майбутніх педагогів професійної компетенції з дизайн-проекування засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 8(164). С. 209-215.

11. Марущак О. В., Савчук І. В., Бойчук С. О. Духовно-естетичне виховання учнів ЗНЗ засобами гончарного мистецтва. Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 221-225.

12. Шимкова І. В., Зузяк Т. П., Марущак О. В. Особливості вивчення збереження культурної спадщини під час воєнного стану. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Вип. 73, том 3, 2024. С. 174-181.

DOI 10.70286/EOSS-10.11.2025.005

ЧИСЛІВНИК “ОДИН” У МІФООБРАЗНОМУ СВІТІ ПОЕЗІЇ “КАЛЕЙДОСКОПИ ЗЕМЕЛЬ І ЗІРОК...” ОЛЕКСІЯ ДОВГОГО

Строкаль Олександр

к. філол.н., асистент

Кафедра української мови та прикладної лінгвістики
ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка, Україна

Категорія числа у світоглядній системі індивіда відіграє одну з ключових ролей, оскільки виступає своєрідним репрезентантом його уявлень про топосну організацію буття, предметні й абстрактні реалії його структури та є засобом їхньої нумеративно-квантитативної оцінки. Крізь призму числових характеристик людина структурує довколишній простір, установлює систему взаємозалежностей та ієрархічних відношень між об'єктами своєї повсякденної реальності, у якій, зрештою, віднаходить себе з-поміж нескінченної варіативності форм і явищ, самоідентифікуючись як окремішня сутність, єдино неповторна у своїй ментально-психологічній якості.

Зауважимо, що проблематика чисел віддавна усвідомлювалася людством як одна з найактуальніших, зокрема у світоглядному дискурсі. Невипадково число ставало об'єктом аналізу античних філософських шкіл (піфагорійці), релігійних течій та фольклору. Числу приписувалися містичні й космологічні властивості,

що знайшло своє уявлення в багатьох міфологічних сюжетах та віруваннях. Причиною цього, на думку О. Юрченко, стало ототожнення його з найвищою мірою організованості як явища, природа якого передбачала здатність задавати чітку й незмінну послідовність хаотичності та деструктивності, зв'язуючи останні організуючим началом і спрямовуючи їх на шлях упорядкованого розвитку [6, с. 29].

Як складник міфічного світогляду, який в онтогенезі людства пройшов шлях через культурно-обрядову традицію до рівня системи мистецьких реалій і засобів, число з часом також зазнало переосмислень, трансформувавшись у символічно-образний компонент уже авторського художнього міфосвіту. За словами Л. Мних, у художньому тексті число може експлікуватися у трьох своїх аспектах: 1) композиція тексту художнього твору, приклад того, як числова символіка, втілена в структурі художнього цілого, виражає ідейно-естетичний зміст твору; 2) просторово-часовий світ художнього твору, що найтісніше пов'язаний із міфопоетичною традицією числової символіки, яка відображає архаїчні уявлення про простір і час; 3) художній образ, який представляє випадки, коли числова символіка репрезентована поетичними образами певного художнього твору [4]. Останній аспект, на нашу думку, особливо яскраво втілений у поетичних текстах Олексія Довгого вербалізаторами з коренем -один/одн-, які дозволяють митцеві створювати виразно індивідуалізовані поетичні образи, надаючи їм у деяких контекстах конотативних відтінків абсолютних констант, законів чи максимум, як наприклад, у рядках: "Калейдоскопи земель і зірок – / Один закон єднання і тяжіння" [1, с. 56].

В. Жайворонок зауважує, що образ одиниці в культурно-міфологічній традиції часто асоціюється з Сонцем як єдиним світилом, а також виступає символом початку, верху, божественного начала, того, хто звідусь долю, роковану багатьом; часто означає проникнення в сутність чогось, в інші світи, в старі й нові виміри [2, с. 412]. Н. Слухай підкреслює, що в мові міфопоетичної традиції східних слов'ян означений образ часто є носієм семантики початку, символом божественного, світла, царського, князівського, що виявляється у повір'ях про першу дитину в сім'ї, перший сніп під час жнив, перший приплід худоби, символом найкращого, провідного, головного, символом абсолюту, максимуму, повноти, істинності, самотності, тотожності, подібності, єдності, цілісності, нероздільності, визначеності, протиставлення хаосу, недостатності, символом, який часто представлено в опозиціях (один – другий / два / третій/ три / сім / десять / дванадцять / сорок / сто / тисяча / багато) [5, с. 59-60].

У поезії Олексія Довгого "Калейдоскопи земель і зірок..." розглядана числівникова одиниця, контекстуально поєднуючись із іменниками "закон", "єднання", "тяжіння" (Один закон єднання і тяжіння), акцентує на унікальності, важливості та універсальності уявлень ліричного героя про особливості світобудови, а власне про характер взаємодії об'єктів матеріального світу, який традиційно асоціюється з локусом землі, де відповідний закон має силу. Завдяки

уживанню лексеми-архаїзму “древо”, поет у віршовій строфі актуалізує образ-локус Світового Древа, центрального для космологічних уявлень людства символу світового осердя – божественної енергії, яка пов’язує потойбічний і небесний світи [7, р. 484-485]. Перший образно експліковано в тексті лексемами “коріння”, другий – іменником “віти”, читаємо: “Калейдоскопи земель і зірок – / Один закон єднання і тяжіння. / І прах віків, і зведений курок – / Одного древа віти і коріння” [1, с. 56]. Як бачимо з контексту, образ потойбіччя додатково посилено мотивами смерті та насильницької загибелі, репрезентованими словосполученнями “прах віків” і “зведений курок”.

Зазначимо, що уживання митцем лексеми з темпоральною семантикою “віки” поруч із локусними маркерами (землі, зірки) дозволяє О.Довгому відтворити хронотопну організацію зображуваного топосу – художньо-поетичної авторської моделі всесвіту, у якій постійний зв’язок минулого і майбутнього, життя і смерті, божественного і земного забезпечується віссю Древа Життя.

Амбівалентність розгляданого авторського поетичного міфосвіту в подальшому віршовому контексті образно розкриває міфологема вогню, інтерпретована ліричним героєм крізь призму світоглядних уявлень українців [3, с. 141] як умістилище конструктивної (вогонь буття, мислю у вогні) і деструктивної (попіл у мені, віддати вогневі на поталу) енергій водночас, порівняймо: “Вогонь буття – не попіл у мені. / Вогонь буття – не владний рух металу. / Живи, мій віку, мислю у вогні, / Не дай мене вогневі на поталу” [1, с. 56]. Гедоністично конотована словоформа наказового способу “живи” репрезентує у розгляданому контексті ідею взаємозв’язку життя та смерті в картині світу героя, де перше є або може бути наслідком другої.

Уживаний у розглянутому вище художньо-поетичному контексті числівник “один”, як бачимо, актуалізує образ не лише універсального та істинного закону єдності минулого і майбутнього в межах земного локусу, а й набуває додаткової аксіології, стаючи законом вселенським – певною алгоритмізованою діалектичною сутністю, яка детермінує характер взаємозв’язку реалій зображуваного поетом топосу всесвіту.

Список використаних джерел

1. Довгий, О. П. (2009). Дихання вічності. Восьмивірші. Вибрані твори в 4 т. Т.2. Київ : Укр. письменник.
2. Жайворонок, В. (2006). Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ: Довіра.
3. Коцур, В. Потапенко, О., Куйбіда, В. (Ред.). (2015). Енциклопедичний словник символів культури України. ФОП Гаврищенко В. М.
4. Мних, Л. М. (2001). Генеза та функціонування числової символіки у поезії ХХ століття (Автореф. дис. ... канд. філол. наук). Донецький національний університет.

5. Слухай, Н. В. (2001). Числова символіка у мові й обряді східних слов'ян. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика, 4, 57-68. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=apyl_2001_4_10
6. Юрченко, О. О. (2016). Символіка чисел в духовній культурі православного соціуму українських земель у XIV – початку XVIII століть (Дис. ...канд. істор. наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ.
7. Tresidder, J. (2017). Complete dictionary of symbols. Sausalito: Sausalito Public Library. <https://archive.org/details/completedictiona00jack>

DOI 10.70286/EOSS-10.11.2025.006

БІОЛОГІЧНІ ЗАДАЧІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ТА КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я

Небикова Тетяна

старший викладач

Люленко Світлана

к. п. н, доцент

Омельченко Вікторія

викладач

Будченко Ірина

викладач

Кафедра біології та здоров'я людини

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини, Україна

Сучасна освіта характеризується переходом від моделі передачі знань до компетентнісного підходу, що орієнтує вчителя на формування в учнів здатності діяти в реальних і життєвих ситуаціях, приймати рішення та нести за них відповідальність. На рівні державної освітньої політики це зафіксовано у Державному стандарті базової середньої освіти [4] та Професійному стандарті вчителя [6], де визначено необхідність розвитку в учнів громадянських, соціальних і здоров'язбережувальних компетентностей.

Погіршення стану фізичного, психічного та соціального здоров'я дітей, збільшення рівня тривожності, недостатня рухова активність і зниження навичок особистісної саморегуляції підсилюють значущість здоров'язбережувального напрямку освіти. Дудко С. Г. та Дудко Л. М. підкреслюють, що рівень здоров'я